

Aluminii

Časopis družbe Talum, d. d., Kidričevo, september 2007, številka 9

Rondelice: letos bo rekordnih 20.000 ton

Iz vsebine

4

5

6-7

8-12

13

14

16-17

19

20-21

Časopis družbe Talum
Naslov uredništva: Talum, d.d.
2325 Kidričevo, Tovarniška cesta 10,
telefon: 02 79 95 108, telefaks: 02 79 95 103,
e-pošta: ivo.ercegovic@talum.si
Izhaja mesečno v nakladi 2300 izvodov
Uredniški odbor: Ivo Ercegović, urednik, Danica Hrnčič
in Lilijana Ditrh, članici, Darko Ferlinc, član,
Srdan Mohorič, član
Jezikovni pregled: Darja Gabrovšek Homšak
Oblikovanje: Darko Ferlinc
Avtor naslovnice: Srdan Mohorič
Prelom in priprava za tisk: Grafični studio OK, Maribor
Tisk: Bezjak tisk, Maribor

4 Energetika

5 Varilni stroj

6-7 Elektroliza B

8-12 Intervju

13 Kultura

14 Fotografije meseca

15 Kolumna

16-17 Reportaža

18 Kolumna

19 Rekreativna

20-21 Fotoreportaža

22 Zdravje

23 Križanka

Talum v lepših barvah

IVO ERCEGOVIĆ
GLAVNI UREDNIK

»Hribi, voda, igrišča, kolesarjenje, zdrava hrana, zabava, druženje ... so tako ostali naša prijetna stalnica.«

Ko to pišem, so trgovci večinoma že mimo. Če ste jo imeli doma ali ste pomagali prijateljem, sorodnikom ali pa ste se le pogovarjali o tem, je v bistvu vseeno, ker ste bili v vsakem primeru vključeni v lep obred, ki je za te kraje zelo pomemben. Trgovci omenjam zato, ker so bile letos rekordno hitro. Prvo svoje grozdje sem poskusil natanko drugega avgusta, kar je zapisano v spominu in na kamnu. Tudi naša soseda Štefka, ki šteje že 94. leto, je na vprašanje o tem odločno zamahnila z glavo: »Ne, nikoli ni bilo zrelo tako zgodaj.« Kdo bi vedel, zakaj? Ali je to dobro ali ne, vprašajte tiste, ki se ukvarjajo s podnebnimi spremembami.

Kakšna bera in kakovost v Talumu vladata letos, vam skušamo predstavljati sproti, najbolj podrobno pa ob polletnih in letnih rezultatih, ki niso odvisni od naravnih možnosti ali klimatskih razmer, temveč predvsem od našega dela. Tokrat smo sledili razvojnemu dogajanju v DE Energetika in DE Rondelice. Boštjan Korošec poudarja, da s posodobitvijo transformatorskih postaj zagotavljajo porabnikom boljše razpoložljivost električne energije. V primeru izrednih dogodkov bo omogočeno posredovanje v najkrajšem možnem času. Tomaž Godicelj pa v okviru razvojnih nalog izpostavlja dokončanje postavitve novega varilnega stroja, s čimer se bo izboljšal postopek varjenja jeklenega traku za livni stroj.

Ivano Banič-Kranjčević smo zaprosili, da nam na svoj način predstavi elektrolizo B: osnove tehnoloških dogajanj v elektrolizni peči, kako je elektroliza B opravila svoje poslanstvo in kaj je njej osebno pomenila ta hala. Prijazno se je odzvala in njen prispevek nam – poleg drugega – govori tudi o tem, da bodo nad Talumom po izklopu stare elektrolize izginile še zadnje sive meglice in vse bo videti v lepših barvah.

»Odhaja Srdan Mohorič,« je najbolj pomemben stavek iz obširne predstavitve te zanimive osebnosti, ki že od leta 1974 ustvarja med nami. Odhaja predčasno zaradi svoje bolezni, ki ji ne more ubežati, čeprav jo je sprejel kot del svoje realnosti. Mohorič nam govori o nevšečnostih, ki jih je doživljal tudi sam v obdobju stagnacije tovarne, zaradi česar je bila uvedena prisilna uprava. Vendar pa je ta po drugi strani prinesla zmagovito ekipo in predsednika, ki sta prepodobila tovarno. Pri Srdanu prevladujejo lepi spomini. S svojo umetniško žilico je iz vsega v svojem duhu prišel neokrnjen in s čistimi pogledi na svet. Zato ga lahko štejem med otroke socializma, ki verjamemo v svobodno družbo enakopravnih in solidarnih ljudi. Temu obdobju se lahko zahvalimo za to, da nismo postali nenasitni in da danes

lahko kritično sprejemamo sodobni zahodnjaški svet, ki ne spoštuje niti samega sebe, kaj šele drugih.

Reportažo smo posvetili Romanu Krajncu, delavcu iz DE Rondelice, ki velja tudi za najboljšega nogometaša v Talumu in širši okolici. To mu sicer ne pomeni veliko, ker igra iz ljubezni do nogometa, zaradi zdravja in dobre družbe. Ko ga boste spoznali, mu boste to tudi verjeli.

»Vedno več sestavin živil bo sintetičnega ali neznanega porekla in rezultat robotizirane proizvodnje,« nas v svojem zapisu o hrani opozarja Tonka. »Hodimo drug mimo drugega, vsak s svojimi bremenami na hrbtih in si v glavi pletemo čudne misli, zamere, domeneve ...« pa nas v zvezi s sodobnimi komunikacijami spomni Aleksandra. Premislimo o tem.

Prizadevni organizatorji iz kadrovske službe so tudi letos uspešno izpeljali program ZDRAVO TALUM. Hribi, voda, igrišča, kolesarjenje, zdrava hrana, zabava, druženje ... so tako ostali naša prijetna stalnica.^x

Posodobitev transformatorskih postaj v DE Anode in DE Ulitki

BOŠTJAN KOROŠEC

FOTO: BOŠTJAN KOROŠEC,
SRDAN MOHORIČ

V investicijsko-razvojni cikel za leto 2007 smo v DE Energetika uvrstili tudi obnovo transformatorskih postaj (TP) za DE Anode in DE Ulitki. V DE Anode gre za zamenjavo še zadnjih nizkonapetostnih stikalnih celic iz leta 1960, v DE Ulitki pa za zamenjavo celotne stikalne opreme srednje- in nizkonapetostne ravni iz leta 1953.

Slovenski in tuji strokovnjaki elektroenergetske stroke nemalokrat dvomijo v naše besede, ko se pogovarjamo o starosti in stanju opreme pri nas, vendar pa mnenje po ogledu zmeraj spremenijo. Mnogi so začudeni, ker prvič v življenju vidijo tako stare in še delujoče naprave, mnogi takšnih naprav še sploh niso videli, mnogi pa so preseženi nad urejenostjo in visoko ravni vzdrževanja naprav. Običajna življenjska doba tovrstne opreme je namreč od 20 do 30 let.

Glede na to, da je oprema v omenjenih TP stara več kot pol stoletja, smo lahko upravičeno ponosni na kakovost vzdrževanja. Istočasno pa se moramo vprašati, ali je tudi pohvalno, da najodobnejše proizvodne naprave napajamo s tako zastarelo opremo. Po mnenju Energetike, Vzdrževanja in Uprave podjetja nikakor ne, zato smo

se lotili posodobitve stikalne tehnike tudi za DE Anode in Ulitki.

Na prvi pogled bi lahko rekli, da gre zaradi podobnih objektov in naprav za en sam projekt, vendar smo morali zaradi obvladljivosti posodobitev TP razdeliti na tri povsem ločene projekte. Idejno zasnovo projektov smo začeli konec leta 2006, pogodbe o dobavi opreme smo podpisali pred poletnimi meseci in poleti, dela pa naj bi po planu končali konec tega in v začetku prihodnjega leta.

Poglavitne značilnosti projektov so:

- odstranitev vse zastarele in neustrezne opreme ter nadomestitev s sodobno opremo, ki ustreza vsem standardom obratovalne varnosti in kakovosti;
- ureditev kabelskih povezav v kletah TP ter odstranitev neustreznih oljnih kablov, s čimer bo zmanjšano tveganje negativnih vplivov na okolje ter izboljšana obratovalna varnost;
- daljinski nadzor nad delovanjem srednje- in nizkonapetostne stikalne opreme ter enosmerne pomožne napetosti, s čimer se bodo vsi izredni dogodki (izpadi, alarmi in opozorila) samodejno prenesli v glavni komandni center DE Energetika, kar

omogoča posredovanje v najkrajšem času;

- gradbeno-pleskarska obnova obeh objektov, s čimer bosta postala sestavni del celotne zunanje podobe objektov v podjetju;
- namestitve zaščitnih ograj na podeskih pred transformatorskimi celicami za zmanjšanje tveganja poškodb pri delu.

Vodenje projektov je bilo zaupano Milanu Žumbarju, aktivno pa pri tem sodelujejo sodelavci iz DE Vzdrževanje in Energetika ter zunanji izvajalci iz Elektro Maribor, ABB, Schneider Electric, Siemens in CCE.

Po dokončanju vseh del pri projektih bomo zagotavljali porabnikom električne energije iz DE Anode in Ulitki še višjo razpoložljivost energenta, v primeru izrednih dogodkov pa bo omogočeno posredovanje v najkrajšem možnem času.

V prihodnosti bomo posodobili tudi TP Vodarna, zaradi možne širitve DE Ulitki pa že pripravljamo tehnično-tehnološke zahteve za rekonstrukcijo še zadnje zastarele TP v podjetju, to je TP Polnilnica. x

Novo stikališče

Najstarejša še delujoča transformatorska postaja

Varilni stroj za varjenje jeklenega traku

TOMAŽ GODICELJ
FOTO: SRDAN MOHORIČ

V okviru razvojnih nalog v naši enoti smo realizirali nabavo novega varilnega stroja. Z nabavo stroja za varjenje jeklenega traku se je končal skupni projekt med DE Rondelice in DE Vzdrževanje, s katerim se je avtomatiziral in s tem izboljšal postopek varjenja jeklenega traku za livni stroj.

Tradicionalni postopek varjenja MIG/MAG je zamenjal varilni postopek TIG (brez dodatnega materiala). Varjenje traku poteka avtomatsko, po vnaprej pripravljenem programu, zato varilec ne vpliva več odločilno na kakovost vara.

Rondeličarji smo v zadnjih letih preizkusili kar nekaj različnih vrst in debe-

lin jeklenega traku. Rezultat testiranja je danes redna uporaba tanjšega jeklenega traku z boljšimi mehanskimi lastnostmi. V kombinaciji z varilnim postopkom TIG se pozitivni učinki projekta kažejo v podvojeni življenjski dobi jeklenega traku (s 25 ur se je dvignila na 50 ur), nižjem tehnološkemu izmetu za ozki trak (manj nastavitev litja) in nižjih stroških za jekleni trak. Stroj smo nabavili pri podjetju Varstroj v Lendavi. Celotni stroški so znašali 26.300 evrov.x

Rondelice

TIG varjenje jeklenega traku

Aluminij, številka 9, september 2007

Finance za nefinančnike

LILIJANA DITRIH
FOTO: SRDAN MOHORIČ

Talum že zelo dolgo uspešno sodeluje s Poslovno šolo Bled (IEDC Bled). Tako se je seminarjev, delavnic, šol za mlade menedžerje udeležilo že veliko naših sodelavk in sodelavcev. Med udeleženci iz našega podjetja (devet jih je bilo v različnih skupinah in terminih) je bil zelo dobro sprejet seminar Finance za nefinančnike, ki ga za Poslovno šolo Bled vodi Rene Magdalenic.

Zaradi velikega zanimanja za ta seminar smo se odločili, da profesorja povabimo, da pripravi te vsebine za skupino štiriindvajsetih udeležencev iz Taluma. Rene Magdalenic se ukvarja s svetovanjem in finančnim usposab-

ljanjem menedžerjev, ki se s financami ne ukvarjajo profesionalno.

Prvi del seminarja je potekal 10. in 11. septembra. Ta seminar se v veliki meri razlikuje od drugih. Na njih gradivo običajno dobimo na mizo, ga nato lepo počasi obdelujemo, in če stvar za nas ni zanimiva, se lahko kar malo »odklopimo«. To pa na tem seminarju ni bilo mogoče. Zanj se je bilo treba pripraviti že prej, saj so udeleženci prejeli gradivo že dva meseca pred načrtovanim datumom. Delo na seminarju je bilo izjemno intenzivno, udeleženci so sami ali v skupinah reševali probleme, spoznavali jezik (izraze je profesor v veliki meri navajal v angleščini, saj je angleščina jezik financ) in vsebino financ. Seminar od udeležencev zahteva zelo dobro psihofizično kondicijo in nekatere je na koncu že kar malo zmanjkovalo.

V začetku oktobra, natančneje 4. in 5., nas čaka še drugi del in na koncu test, ki bo pokazal, koliko bliže sta nam jezik in vsebina financ po tem izobraževanju.x

Predavatelj Rene Magdalenic

Izobraževanje

Tudi pogled od zgoraj bo kmalu drugačen

IVANA BANIČ-KRANJČEVIČ
FOTO: SRDAN MOHORIC

Pogled na današnji Talum iz zraka ponuja še vedno specifično podobo: rahlo meglico nad tistim delom, kjer stoji elektroliza B. Pogled je čisto enak, če se povzpne na enega od okoliških razglednih hribov, dovolj je že na Ptujsko Goro. Vendar se zelo hitro približuje čas, ko te meglice ne bo več, ker bo proizvodnja aluminija v elektrolizi B dokončno ustavljena. Ne bo se spremenil samo pogled od zgoraj, spremenilo se bo, kar naenkrat, še nekaj bistvenega: del Taluma, ki je s svojo proizvodnjo krepko pripomogel k izvedbi drugih razvojnih projektov in novi podobi tovarne, bo postal zgodovina.

Začetki

Elektroliza B s proizvodno zmogljivostjo 22.000 ton aluminija letno je bila zgrajena v času, ko so bili pomembni le proizvodni rezultati, ko so bile pomembne le tone proizvedenega aluminija in s tem doseganje ciljev državnih planov. Takrat sta skupaj z že 10 let staro elektrolizo A zagotavljali proizvodno zmogljivost 42.000 ton aluminija letno. Obe elektrolizi z vgrajenimi elektroliznimi pečmi s Söderbergovimi anodami pa sta bili že po svoji tehnološki zasnovi veliki onesnaževalki okolja. Boljših tehnoloških rešitev takrat ni bilo, v obeh so bile delovne razmere zelo težke. Tako se je v obeh elektrolizah in iz njiju kar pošteno kadilo. Sedanja meglica nad elektrolizo B je le majhen spomin na tisto obdobje, ki je že kar precej pozabljeno.

Večini v Talumu so dobro poznane sedanje elektrolizne peči s predpečenimi anodami, tako tiste v elektrolizi B kot tiste nove v elektrolizi C. Kar v pozabo pa je že šlo, kako so delovale elektrolizne peči s Söderbergovimi

anodami, kako težko delo je bilo posluževanje, zlasti puljenje anodnih klinov, kako črni in prašni so bili takratni elektrolizerji po koncu izmene, kako močno se je kadilo. Vendar pa je šlo v osnovi za enak elektrolizni proces, razlika je le pri anodah, načinu posluževanja in vodenja peči ter splošni tehnični opremljenosti elektrolize.

Kaj se torej dogaja v elektroliznih pečeh?

Kaj gre v zrak pri elektrolizi aluminija? Elektrolizni proces je po svoje pravza-

prav zelo preprost: v elektrolizne peči je treba dodajati glinico, menjavati anode, črpati aluminij in postoriti še marsikaj drugega. Enosmerni električni tok nato razgrajuje glinico na aluminij in kisik. Proizvedeni aluminij se zaradi svoje specifične teže zbira na dnu peči, na katodi. Na drugi strani pa nastali kisik z ogljikom iz anod zgori v CO₂, nastaja tudi SO₂ zaradi žvepla, ki ga vsebujejo anode, visoka temperatura povzroča hlapenje elektrolita, ki ga sestavljajo fluorove soli, praši se glinica, kar vse povzroča, da se v elektrolizi in iz nje kadi, seveda če ni ustreznega zbiranja in nato čiščenja plinov. Tega pa elektroliza B nima. Povsem drugače je seveda opremljena elektroliza C.

Tehnološka prenova in proizvodna zmogljivost

Elektroliza B je doživela kar nekaj tehnoloških prenov, le tiste ne, ki bi jo v sedanjem času lahko ohranila »pri življenju«.

Med velike posege prav gotovo sodi razširitev oziroma povečanje prvotnih Söderbergovih anod na pečeh, kar je

omogočilo, da je bilo v elektrolizi možno povečati jakost električnega toka na 56 kA, s tem pa proizvodno zmogljivost te elektrolize dvigniti na 25.000 ton aluminija letno.

Z vidika povečanja proizvodne zmogljivosti in zmanjšanja vplivov na okolje je bila pomembna leta 1989 dokončana tehnološka prenova elektrolize B, ko so bile na elektroliznih pečeh zamenjane Söderbergove anode s predpečenimi. Z dvigom jakosti toka na 75 kA je bila dosežena proizvodna zmogljivost 35.000 ton aluminija letno. To pa je tista zmogljivost elektrolize B, ki nam bo v povezavi s to elektrolizo za vedno ostala v spominu. Same elektrolizne peči s predpečenimi anodami in način njihovega posluževanja so omogočili, da je bilo delo na njih lažje in onesnaževanje okolja občutno manjše. Zaradi tehnoloških in finančnih omejitev pa takrat ni bil vgrajen sistem zbiranja in čiščenja plinov.

Po vzoru elektrolize C in z nekaterimi tehnološkimi rešitvami v njej je bil sicer izdelan tudi program predelave elektroliznih peči v elektrolizi B na sre-

dinsko posluževanje in pokritje peči ter zajem plinov, ki bi se čistili na enakih čistilnih napravah kot v elektrolizi C. Ocena investicijskih stroškov pa je pokazala, da bi bilo to vlaganje preveliko, zaradi velikega števila majhnih peči skoraj enako novogradnji in ob nejasnih možnostih za oskrbo z električno energijo tudi tvegano dejanje. Elektroliza B bi namreč morala, če bi hotela še naprej obratovati, dosegati emisije, kot jih dosega elektroliza C. Popolnoma zaprte peči v elektrolizi C so seveda nekaj drugega. Tam se zajemajo prah in plini, fluoridi se nato adsorbirajo na glinico, ki se nato dodaja na peči, v ozračje pa gre le prečiščen plin, ki vsebuje predvsem CO₂ in nekaj SO₂.

Elektroliza B je dobro opravila svoje poslanstvo z več kot 1,2 milijona ton proizvedenega aluminija v svoji življenjski dobi. S tem, da je prekomerno onesnaževala okolje, ni bila v vsaj polovici svoje življenjske dobe nikakršna izjema, ker za naravo in okolje vsi skupaj nismo še veliko skrbeli, niti nismo vedeli za klimatske spremembe in za vse drugo, kar nas zemljane ogroža

dandanes. Tudi cena električne energije ni bila vprašljiva, vprašljive so bile le njena količina in grožnje z redukcijami. No, ta, zadnji del naj bi se po napovedih kaj kmalu ponovil.

Ko ti elektroliza postane blizu

Po zaposlitvi, ko sem bila kot tehnologinja prvič v elektrolizi B, se mi je zdela neznansko velika: toliko elektroliznih peči in tako dolga, da nisi videl konca ... Potem pa kmalu spoznaš, da gre v osnovi za majhno proizvodno enoto, za majhno zmogljivost, da obratujejo v svetu bistveno večje peči, da gre za velike zmogljivosti tovarn, tudi drugačne tehnologije, skratka, marsikaj se je bilo možno zelo hitro naučiti. Ni mi bilo jasno, zakaj se vodilni vendarle bolj resno ne zavzamejo za to, da bi uresničili ideje o prenovi elektroliz A in B oziroma potrebni novogradnji. Vendar pa je bilo veselje kmalu večje in svojevrstno doživetje je bilo biti zraven pri poskusnih pečeh v elektrolizi B, ko smo testirali peči s predpečenimi anodami, kar je bilo v končni fazi osnova za tehnološko prenovo celotne elektrolize. Ker

mi je bilo varstvo okolja vedno blizu, tudi zaradi strokovne usmeritve, mi je tehnološka prenova elektrolize B pomenila veliko zadoščenje.

Priznati pa moram tudi, da mi je bilo težko pisati takšne in drugačne programe za ustavitev proizvodnje v elektrolizi B, ker sem vedela, da gre zares, čeprav je Talum z dograditvijo še druge polovice elektrolize C dosegel podobno proizvodno enoto.

Predpisana ustavitev elektrolize B leta 2004 in nato »odpustek«, da lahko obratuje do 31. oktobra 2007, sta se nam vsem zdela časovno zelo oddaljena. A čas se tako hitro zavrti in že smo tik pred zdajci, pred koncem, ko bo elektroliza B postala popolnoma siva, brez značilne meglice nad seboj in brez življenja, ko bodo ropotali le stroji, ki bodo razbijali njeno bistvo, elektrolizne peči. Ne vem, morda bodo takrat srečni le tisti, ki so prepričani, da jim je elektroliza B vseskozi zastupljala koruzo in življenje. Sama nekatere stvari ne bom nikoli povsem pozabila, kajti ostajajo zgodbe in slike, pa čeprav tiste črno-bele.

Talum v barvah

Morda je naključje, vendar ni težko ugotoviti, da je od začetka proizvodnje vsak proizvedeni milijon ton aluminija to tovarno zaznamoval z drugačno podobo. Prvi milijon ton aluminija je bil v proizveden v obdobju od 1954 do 1984, in sicer v elektrolizah A in B s Söderbergovo tehnologijo. Ko se je po toliko odporih in težavah začel projekt modernizacije – MPPAI, je bil zaradi zgrajene elektrolize C in tehnološko prenovljene elektrolize B drugi milijon ton aluminija proizveden v krajšem času, v letih od 1985 do 2000, in v sodobnejših elektroliznih pečeh, z dogradnjo druge polovice elektrolize C pa bo proizvedeni tretji milijon ton aluminija že vsak čas dosežen.

Z veseljem se lahko pohvalimo, da je vsa proizvodnja v Talumu, razen elektrolize B, z vidika varstva okolja sedaj popolnoma usklajena z evropskimi in slovenskim predpisi. Vsi proizvodni objekti so urejeni do te mere, da je onesnaževanje vseh sestavin okolja minimalno in v skladu s predpisi, torej pod dovoljenimi mejami. Tudi emisije v zrak so tako majhne, da jih naše oko ne more zaznati, kajti zelo smo občutljivi v prvi vrsti na tisto, kar vidimo, le meritve na posameznih izpušnih v zrak nam dajejo informacijo o tem, kaj se sprošča v okolje in v kakšni količini.

Drugo nič manj pomembno dejstvo je, da je današnji Talum mogoče gledati v barvah. Stare slike so bile večinoma črno-bele in tudi v resnici je bilo tako. Še več, vse je bilo sivo, tudi drevje in trava sta bila sivkasta. No, ne čisto vse, odlagališče rdečega blata je bilo rdeče. Tisto je bil svojevrsten kontrast v naravi, mnogo preveč rdečega na enem mestu, vendar iz neke druge zgodbe.

Res, kako čudovito je, da imamo sedaj proizvodne in druge objekte v Talumu v barvah, ki dajejo svežino in občutek drugačnosti, okrog pa je vse lepo zeleno, ki bo zaradi prihajajoče jeseni začelo počasi rumeneti. Nove podobe!

x

INTERVJU

Pogovarjali smo se s
Srdanom Mohoričem

Ljubezen do lepega mi je ostala

IVO ERCEGOVIČ
FOTO: IVO ERCEGOVIČ

Odhaja Srdan Mohorič. Ali se vas je ta novica morda dotaknila, vas prisilila v razmišljanje? Mene se je, in ko o tem premišlujem, obujam spomine, tiste skupne od prvega dne življenja z našo tovarno. Zato se s težavo lotevam tega zapisa in moram priznati, da mi je pri tem Srdan veliko pomagal. Spoznali boste, da je bila v času TGA in Taluma njegova sreča spremenljiva in da je znal neljube dogodke premagovati, dobre pa hvaležno sprejemati. Enako držo ima do svoje bolezni. Vidi se tudi,

da je težko prenašal izkoriščanje starega družbenega sistema, še bolj pa je kritičen do novega. Natančen kot je, vsako zadevo pojasni podrobno, prepričljivo, tako da v debati z njim dobro premisliš, ali stvari, za katere veš, da so jasne kot beli dan, niso morda res drugačne. Tudi v najresnejših trenutkih zna zadeve omiliti in jih duhovito obrniti na humor. Podrobneje boste spoznali njegovo delo, pri čemer moram poudariti, da vsega ni mogel opraviti v štiriurnem delovnem času, kolikor mu določa invalidski status. Ko smo ga vključili v pripravo Aluminija, je to delo opravljal zagnano in z velikim čutom do ljudi, naprav in lepote umetnosti fotografiranja. Koliko svojega prostega časa v to vlaga, naj niti ne omenjam. Strokovnjaki so ga že pohvalili in upam, da tudi sami opazate rezultate. Marsikaj je skrito v drobnih rečeh, zato sem poprosil mojstra Stojana Kerblerja, da nam pojasni skrivnost govornice Mišotove fotografije: *»Srdan ima prefinjen občutek za kompozicijo, za razporeditev in ravnotežje slike. Pri sedanji fotografiji išče predvsem lepoto, neoziraje se na to, ali slika naravo ali del tovarne. Sam je odličen organizator. V najuspešnejših letih ptujske fotografije je vodil Foto klub DPD Svoboda Ptuj. Kaže, da želi to ekzaktno prenesti tudi na fotografijo.«*

Kateri so bili tisti ključni dejavniki, ki so te pripeljali v tovarno?

Po končani srednji šoli sem se vpisal na Ekonomsko fakulteto v Mariboru. Žal sem takrat imel mnogo drugih

»ciljev«, ki pa niso bili skladni s študijem in moj študij je šel po vodi. Prijavil sem se na Zavod za zaposlovanje in zelo hitro dobil obvestilo, da delavca mojega profila potrebujejo v TGA. Po formalnostih sem bil v TGA tudi v zelo kratkem času sprejet. Zanimivo je, da sem bil sprejet 29. aprila 1974. Sledil je vikend in še dodatni trije prosti dnevi za 1. maj. Mislil sem si, če je začetek takšen, tudi nadaljevanje ne more biti slabo! Priznati moram, da se v glavnem nisem zmotil, bilo je delovno z mnogimi izzivi, tudi težkimi trenutki, predvsem pa z dobri rezultati.

»Vmes pa sem videl delavce s črnimi obrazi, iz katerih so žarele le oči, in delavce, ki so bili kot mlinarji v mlinu. Spraševal sem se, kakšna bo moja vloga v tej tovarni. «

Od takrat je minilo že več kot 33 let. Ali se spomniš, kako si doživil prve trenutke, ko si vstopil skozi vrata giganta na Dravskem polju?

Ko sem prvi dan prišel v tovarno, sem se kot vsak javil v Kadrovske službi. Po

uvodnih formalnostih sem izvedel, da bom delal v TOZD-u Aluminij in naj počakam, da me bo nekdo odpeljal na to lokacijo do bodočega šefa. Prišel je Keber, gledal je mrko – bil je očitno zelo nerazporejen, kot da sem kriv za vse njegove tegobe. Brez besed sva odšla po glavni cesti proti cilju. Saj veste, ta je dolga in hoja je trajala in trajala. Ko sva prispela na cilj, me je pa še nadrl, da ima prek glave tega, da spremlja nove delavce do njihovih ciljev. Menim, da je bil njegov dan pred tem verjetno slab.

Večkrat si omenil, da te je takratni šef že ob prvem srečanju »nagnal« iz pisarne.

To je posebna zgodba. Potrkal sem na njegova vrata ter vstopil, v naslednjem trenutku pa mi je bilo rečeno, naj zapustim pisarno in počakam na hodniku. Priznam, da sem bil že nekoliko zmeden, saj nisem vedel, kje sem tokrat naredil napako. No, čez nekaj minut so se vrata pisarne odprla, povabilo, naj vstopim, je bilo iskreno, okno pisarne je bilo odprto na stežaj. Tovarish pa se je opravičil, da sem moral zapustiti pisarno, ker je pred tem »spustil golobčka«!

Tako sem preživel nekaj prav zanimivih prvih ur bivanja v naši tovarni.

Ali je to bil tvoj prvi stik s tovarno? Kako si tako neizkušen doživil proizvodne prostore?

Pred tem sem tovarno poznal le s ceste, ki vodi mimo upravnega poslopja. Kako je videti znotraj, si nisem predstavljal. Zelo hitro sem ugotovil, da je izjemno velika in da nimam pojma, kaj

vse se počne v posameznih obratih. Iz nekaterih se je kadilo, iz drugih je prihajal čuden vonj, iz tretjih močan hrup, vmes pa sem videl delavce s črnimi obrazi, iz katerih so žarele le oči, in delavce, ki so bili kot mlinarji v mlinu. Spraševal sem se, kakšna bo moja vloga v tej tovarni.

»Po določenem času so nadrejeni prenehali odgovarjati, da naj si manj zadovoljni iščejo delo drugje, saj so ugotovili, da izkušnje veljajo več, kot so sami pripravljeni priznati.«

Kaj pa elektroliza, srce tovarne? Za sebe vem, da sem se prve dneve izgubil v njenem prostranstvu.

Drugi ali tretji dan sem dobil nalogo, da odnesem neke papirje v izmensko pisarno elektrolize A. Povedali so mi, kje je to, celo skozi okno so mi pokazali: *»To je elektroliza A.«* In sem šel. Vstopil sem na severu pri zahodnih vratih in se napotil proti jugu. Dan je bil takšen, da sem v hali videl le do

naslednje peči. Stopil sem v temo, začelo me je dušiti in tudi nobenega delavca nisem videl, le nekje v daljavi se je slišal glas, kot da nekdo strelja z brzostrelko. Seveda je bil to pnevmatski prebijalnik, kot sem pozneje zvedel. Zdelo se mi je, da hodim neskončno dolgo, enaka slika peči pa se je kar naprej ponavljala, imel sem občutek, da nikoli ne bom prišel do sredine. Spraševal sem se, le kje je potem konec hale, če že sredine ni in ni! Takrat sem se začel tudi spraševati, kako je delati v teh razmerah. Sčasoma sem spoznal vse detajle, to znam ceniti in znam spoštovati vse, ki so delali in delajo v naših elektrolizah.

Ali lahko opišeš atmosfero, ki je takrat vladala v tovarni oziroma v tvojem delovnem okolju?

Zelo hitro sem ugotovil, da so sodelavci in sodelavke prijetni, celo prijateljski in da je vladalo relativno sproščeno vzdušje. Bilo nas je veliko; s tem mislim na delavce v vodstvu tozda, v samem tozdu in na zaposlene v TGA sploh. Tudi pomoč pri reševanju nalog so ti sodelavci ponudili nesebično, če si jo le potreboval. Zanimivo je bilo ob jutranjih kavicah, kjer smo navadno obdelali določeno temo prejšnjega dneva. Ob tem je bilo političnih debat relativno malo. Odnos med sodelavci je bil nekoliko drugačen kot danes, trdim lahko, da nekoliko bolj oseben, prijateljski, bolj odkrit in pristen, dokler so bile razmere v tovarni »normalne«.

»Bolezen – zelo nerad govorim o njej.«

Tvoja rast, tvoje dobre izkušnje s tovarno.

V tovarno sem prišel mlad, zelen in zaletav. Ob nalogah, ki sem jih dobil v Tehničnem razvoju TOZD-a Aluminij, kjer je bilo moje prvo delovno mesto, sem hitro spoznal, da šale ni in da se je treba popolnoma posvetiti cilju naloge. Rezultati so se pokazali ob uporabi izdelkov, pripomočkov in zadovoljstvu ali nezadovoljstvu delavcev, ki so te pripomočke uporabljali in so bili najboljša ocena tvojega dela.

Slabe izkušnje?

Slabih izkušenj je malo, čeprav so seveda bile. Spomnim se grenkega obdobja prisilne uprave, razlogov, ki so pripeljali do nje, raznih sestankov sindikata, zveze komunistov, sestankov s predstavniki republiških organov, zborov delavcev, vodstva tozda in TGA-ja. In ob tem tudi nenadnih sprememb odnosov med sodelavci, s katerimi smo bili še dan prej najboljši prijatelji, »štrajka« dnevene izmene v elektrolizi A ter svojega dela »klinarja« v tem obdobju, nadaljnjih odnosov med nami, ko so največje napetosti popustile. To je bilo za mene najtežje obdobje, spoznal pa sem, da je kljub vsemu treba v medčloveških odnosih biti previdnejši, bolj pazljiv z lastnimi čustvi.

Sam se z odločitvami, ki so bile sprejete v Osnovni organizaciji Zveze komunistov, nisem strinjal in sem iz nje tudi protestno izstopil. Rezultat tega pa je bil, da sem zelo hitro izgubil mesto vodje pomožnih obratov v TOZD-u Aluminij in bil prestavljen na nižje delovno mesto. »Nagrajevanje« je tudi takrat delovalo brez napak.

To je bilo obdobje v začetku osemdesetih let, ko se je energija izgubljala v medsebojnih razprtijah, namesto da bi se usmerila v razvoj.

Ob tem se spominjam še časa, ki mi je bil zopr, ko so se v tovarni dogajale spremembe pri ocenitvi delovnih mest. V tem času te je znal sodelavec negativno presenetiti; v glavnem so ljudi vodili lastni interesi in želja po denarju, vse drugo ni veljalo nič. Nikomur ne želim, da doživi takšno

izkušnjo, ni potrebe in tisti čas ni produktiven, ne moreš se popolnoma posvetiti delovnim dolžnostim.

Kaj bi izpostavil kot svoj pomembni prispevek v razvojno-proizvodnem smislu?

Moje delo v Talumu je bilo ves čas povezano s proizvodnjo aluminija, in to v glavnem prek tehnoloških vozil. Želel bi izpostaviti sodelovanje v obeh projektih modernizacije proizvodnje primarnega aluminija, sodelovanje v skupini za tehnološka vozila oziroma vodenje te skupine. Tudi pri zadnjih projektih, pri modernizaciji livarn in izgradnji pokritega skladišča odpadnega aluminija, je bila moja naloga ista.

Ponosen sem, tako kot so lahko vsi iz omenjenih skupin, ko vidim, kako dobro ta vozila delujejo in da so uporabniki z njimi zadovoljni, saj izpolnjujejo vsa pričakovanja.

Bil si tudi idejni nosilec in odgovoren za realizacijo železniškega prometa in cestne signalizacije ter drugih različnih nalog.

Res je. Rad bi poudaril, da gre za Ureditev železniškega prometa in za Poslovni red industrijskega tira, za dokumenta, ki sta skladna z veljavno zakonodajo na tem področju, ter za ureditev cestnoprometnega režima v Talumu. V tem primeru želim opozoriti na upoštevanje cestne signalizacije ter na nadzor nad upoštevanjem le-te. Nenazadnje bi rad omenil odgovornost za izgradnjo nove črpalke za gorivo in cestne tehcnice, ki med drugim ob prihodu v industrijsko območje

dopolnjujeta podobo moderne in uspešne tovarne.

V glavnem pa lahko omenim, da so spomini in izkušnje, ki ne sodijo v kritična obdobja, zelo pozitivni in bogati. Zato na vprašanje o moji osebni rasti lahko odgovorim, da me je vse to oblikovalo v osebo, kot me poznate; upam, da v pozitivni luči.

Sodelavci in vodstvo Taluma so znali to ceniti in zlati znak je realen rezultat in priznanje za vse dosežke.

Dobil sem ga leta 2001 za uspešno delo na področju tehnoloških vozil in internega prometa. Nanj sem posebej ponosen.

Vrniva se še malo v prelomno razvojno obdobje. Kako si doživil preobrat v razvojnem smislu ob prihodu mlajše generacije voditeljev tovarne?

Pripomniti želim, da je imelo obdobje prisilne uprave po mojem mnenju kljub vsemu pomembno pozitivno konotacijo. V tem času se je izkristaliziralo mnenje, za katerega je bila evidentno dana zelena luč republiškega političnega vrha: modernizacija tovarne. Oblikovano je bilo novo vodstvo – predsednik je še vedno na čelu Taluma –, ki je uspešno izpeljalo modernizacijo in vse nadaljnje projekte ob neprestanih in intenzivnih nasprotovanjih, predvsem glede možnosti dobave električne energije in njene cene, ter potrebnih sredstev za te projekte. Rezultati teh projektov in delež vodstva podjetja so evidentni.

Kako naj po tvojem mnenju deluje zmagovita ekipa?

Moja predstava o novostih je naslednja: nove, moderne, tehnološko zahtevnejše naprave oziroma proizvodne obrate morajo voditi mladi, primerno izobraženi in ambiciozni kadri. Pomembno pa je, da v takšnem timu sodeluje tudi član nekoliko starejše generacije s primernimi izkušnjami in »z roko na zavori«. Takšna sestava tima je po mojih merilih zmagovita in zagotavlja rezultate tudi na svetovnih trgih. Menim, da je v Talumu kar nekaj takšnih timov in kadrov, ki so že na takšnih mestih ali pa bodo v prihodnosti lahko prevzeli te izpostavljene pozicije.

Pozneje smo doživeli reorganizacijo tovarne, zamenjal se je tudi družbeni sistem. Kako je po tvoji oceni vse to preстал Talum kot celota?

Zamenjava družbenega sistema je zelo hitro vplivala na spremembe v naši družbi in posledično tudi v Talumu. Te spremembe so bile večplastne. Zelo hitro se je spremenil plačni sistem, zelo hitro so nam nadrejeni znali povedati, da »če tu nisi zadovoljen, pa pojdi drugam«. Iskanje tehnoloških viškov, predčasne upokojitve, odpravnine, sistem 2 + 3 so bila dejstva, ki so krepko oklestila število delavcev v Talumu. Nova hčerinska podjetja, reševanje invalidov, zavel je popolnoma nov veter, tudi red in disciplina sta občutno pridobila veljavo. Urejati se je začelo delovno okolje, okolica obratov, odgovornost posameznikov itd.

V Talumu vedno poudarjamo naše specifičnost, ki so nas delale drugačne od drugih. Kljub poslabšanju splošnega socialnega stanja smo iskali boljše rešitve za naše zaposlene. Ali dovolj?

Po določenem času so nadrejeni prenehali odgovarjati, da naj si manj zadovoljni iščejo delo drugje, saj so ugotovili, da izkušnje veljajo več, kot so sami pripravljeni priznati. Sistem nagrajevanja in plačni sistem sta za delavca kljub velikim spremembam relativna stalnica – nisem prepričan, da delavca zadovoljujeta.

V vsem tem času pa se je tovarna posodabljala: novi obrati, nove tehnologije, novi proizvodni programi, nova delovna mesta. Vse to je svetla luč za zaposlene in za širšo skupnost, upanje na lepšo prihodnost. Vsem, ki ostajate, izkoristite jo!

Bomo, hvala. Ti pa odhajaš. Ali lahko na kratko razložiš vzroke za predčasen odhod oziroma poveš nekaj o bolezni, ki ti je preprečila marsikaj?

Bolezen – zelo nerad govorim o njej. Moram povedati, da sem se je že pošteno naveličal. Žal ji ne morem ubežati, je del mene in mi vedno bolj kroji vsakdan, pa ne v pozitivnem smislu. Sprejel sem jo kot del svoje realnosti in vsakodnevno se prilagam vsem omejitvam, ki mi jih prinaša. Sem velik optimist in vse sprejemam s kopico dobre volje. Ugotovil sem, da je to najboljši način, in le tako sta moje življenje in delovanje vsaj v mojih očeh sprejemljiva in, prepričan sem, tudi normalna. Česar ne morem nare-

čiti, poskušam narediti na način, ki mi ga omejitve dovoljujejo, kar pa še kljub temu ne gre, tistega vsaj sedaj zame ni več. Pa saj tudi vsi ne moremo na Everest, pa kljub temu normalno živimo!

Dolgo nismo opazili sprememb tvojega stanja. Kdaj se je zares začelo?

Spremlja me že od leta 1981, ko me je doletelo prvič. Moji predpostavljeni in sodelavci niso vedeli o tem nič, dokler mi posledic ni več uspelo skrivati in se je opazilo, predvsem pri gibanju. Sprožil sem invalidski postopek in zelo hitro sem bil upokojen za štiri ure ter prestavljen na primernejše delovno mesto, skladno mojim zmanjšanim sposobnostim. To je bil moj najtežji trenutek: ko ugotoviš, da sedaj resnično ni več poti nazaj. Spomnil sem se odnosa do invalidov in odnosa invalidov do tovarne. Vse skupaj je imelo zelo negativno konotacijo in bilo me je res strah, ali bom tudi jaz postal del tega stereotipa, ki je, vsaj prepričan sem tako, v marsikaterem primeru prizadetega ponižal, po krivem očrnil marsikaterega sodelavca, ki ga je doletela takšna usoda.

V Talumu si našel ustrezno rešitev, saj še danes dejavno opravljaš pomembne naloge.

Priznati moram, da sem v dogovoru s strokovno službo in vodstvom DE hitro našel skupni jezik, s tem pa delovno mesto, razumevanje med sodelavci. Prepričan sem, da sem po tej spremembi enako kakovostno opravljal vsa dela, ki so mi bila dodeljena. Največ stikov sem imel z našimi dobavitelji tehnoloških vozil iz Evrope. Nikoli ni nihče od omenjenih v Talumu in zunaj njega z ničimer pokazal, da nisem enakovreden, res pa je, da ko za mizo teče pogovor o tehničnem ali katerem koli drugem problemu, sem enakovreden vsem, ki smo v to delo vključeni. To znam ceniti in to dejstvo mi je pomagalo, da sem z vso energijo pošten odnos podjetja do mene vračal v največji meri s svojim delom in rezultati.

Kaj pa tvoji interesi zunaj tovarne? O filateliji smo že pisali. Ali je možno dodati kaj novega?

Moj konjiček je filatelija, ki me spremlja že od rane mladosti. Je tudi primerena dejavnost za moje sposobnosti. Naj omenim le kolekcijo z naslovom AIDS ubija, s katero sem dobil nekaj nagrad na svetovnih razstavah v Belgiji, Južni Koreji in Španiji. V zadnjem času sem filatelijo nekoliko potisnil na stran, razlog pa je ponovno intenzivnejše ukvarjanje s fotografijo. Filatelija se bo slej ko prej vrnila, saj bom v kratkem imel več časa, kot ga imam trenutno.

S fotografijami te spremljamo v Aluminiju.

Tako kot filatelija me že od mladih nog spremlja tudi fotografija. Moram omeniti, da me je že v srednji šoli izjemno zanimala umetnost. In to slikarstvo, impresionizem in ekspresionizem. Po končani srednji šoli sem s sošolcem odšel v Ljubljano na informativne dneve, in to le na likovno akademijo. Seveda le informativno, je pa pomenilo, da nisem imel jasne slike o tem, kaj bi počel in kaj me resnično zanima. Ljubzen do lepega mi je ostala.

»Moram omeniti, da me je že v srednji šoli izjemno zanimala umetnost. In to slikarstvo, impresionizem in ekspresionizem.«

Talum je tudi vir inspiracije na tem področju. Imeli smo tudi Stojana Kerblerja.

Ko sem prišel v TGA, je v operativi našega tozda delal tudi eden največjih mojstrov slovenske fotografije, Stojan Kerbler. Tako sva se spoznala in nekaj časa za tem smo na Ptuju ustanovili Foto kino klub pod Stojanovim mentorstvom. To je bilo tudi obdobje, ko sem fotografijo spoznal po tehnični in tudi po likovni plati. Fotografija je za nekaj časa postala tisti del mojega prostega časa, ko sem lahko predstavil tisti svoj drugi jaz. Ko je klub prenehal delovati, sem tudi sam nehal aktivno fotografirati in sem »fotkal« le za družinski album.

Kaj te je motiviralo, da si obnovil svojo fotografsko žilico?

Vzpodbudil me je prihod digitalnih fotoaparatorov in ponovno sem začel več fotografirati. Uporabil sem znanje izpred nekaj let in na začetku ugotovil, da so rezultati daleč od tega, kar sem želel. Ugotavljam, da se počasi izboljšujejo, in to me tudi zelo veseli. Zelo sem vesel, da lahko sodelujem pri pripravi našega časopisa Aluminij. V veliko veselje pa mi je dejstvo, da naš časopis postaja iz številke v številko zanimivejši in mogoče k temu prispeva tudi kakšna od mojih fotografij.

Odkod črpaš življenjske radosti, optimizem, dobro voljo in pripravljenost pomagati in plemeniti svet okoli sebe?

Omenil sem že, da sem po naravi optimist in vesel človek. Ko me je doletela bolezen, sem relativno hitro navezal stike z društvom, ki združuje ljudi z isto boleznijo. V društvu sem bolezen spoznal tudi iz drugega zornega kota in videl njene različne posledice. V ogromno primerih sta slika in rezultat zelo črna in nič kaj prijetna. Ugotovil pa sem tudi, koliko energije, optimizma in dobre volje je lahko v ljudeh, ki so v bistveno slabšem stanju kot sem jaz. Tisti, ki smo bolezen sprejeli kot del svojega življenja, se z njo bistveno bolje spopadamo in lažje premagujemo tegobe, ki nas obremenjujejo. Seveda so zelo pomembni tudi družina in najbližji, predvsem pa možnost, biti

»Dokončna slika podjetja se odraža tudi v posameznem članu tega kolektiva.«

koristen, biti zaposlen, če je le možno. To so sestavni elementi in osnova za normalno življenje.

Z dobro voljo poskušam okolici prikazati, da se da normalno živeti, tudi če si nekoliko drugačen od okolja, v katerem živiš. Kdor me pozna, upam, da me takšnega tudi vidi in sprejema.

Seveda to vidimo in priznamo. V kakšni smeri naj bi se odnosi v Talumu razvijali naprej v smislu ohranjanja doseženega in še boljšega?

Talum smo ljudje, ki vsak dan vstopamo v obrate, pisarne, na delovna mesta z nalogo, narediti več in bolje. Le mi vsi smo Talum, od prvega, najodgovornejšega, do zadnjega delavca. To dejstvo je treba upoštevati, do vseh izoblikovati pošten odnos in rezultati ne bodo izostali. Menim, da odgovorni v Talumu ravna jo pravilno, ko dajejo primerno pozornost akcijam, kot so Zdravo Talum, možnost brezplačnega vstopa v Terme, ogledi kulturnih dogodkov in predstav, odnos do počitniških kapacitet in še druge možnosti,

ki so sestavni del prostega časa naš članov tega kolektiva. Dokončna slika podjetja se odraža tudi v posameznem članu tega kolektiva. Prepričan sem, da se bo Talum razvijal tudi na osnovi teh dejstev v podjetje, ki bo lahko enakovredno konkuriralo na vseh trgih, na katerih se pojavlja.

Upokojitev je zate morda prišla prehitro, pa je vendar neizogibna. Ne dvomim, da tudi tega ne boš premagal. Povej, kako.

Upokojitev. Da, prehitro. Z boleznijo sem pridobil tudi beneficirano delovno dobo, in ta je vzrok za hitrejšo upokojitev. Zaradi dela, ki ga opravljam z veseljem, zaradi sodelavcev, zaradi odnosov v okolju, kjer delam, odhajam teže, kot je to potrebno. Vendar se pogoji za upokojevanje vsako leto spreminjajo na slabše, in to je razlog, da sem se odločil oditi.

Prepričan sem, da bom čas, ki ga bo sedaj več, vsebinsko kakovostno zapolnil, družina, otroci, vnuki in konjički pa bodo moja glavna zaposlitev. x

Sonce na krilih metulja

IVO ERCEGOVIĆ

FOTO: BENKA PULKO,
IVO ERCEGOVIĆ

Morda se spominjate, da smo v Aluminiju že omenjali gledališko predstavo *Sonce na krilih metulja*, ki vsebuje tudi glasbene in plesne elemente. Predstavo smo omenjali zaradi »kovinskih ljudi«, ki so nastopali v njej. Avtorica Stanislava Vauda Benčević pa se ni ustavila pri tem, temveč je nadaljevala to sončno zgodbo v obliki scensko-kostumsko-glasbene instalacije, najprej v Umetnostni galeriji Maribor, trenutno pa tudi v manjšem prostoru galerije Magistrat v Mestni hiši na Ptuj. Instalacijo je finančno podprl tudi Talam.

Vrnimo se h »kovinskim ljudem«, ki nas zanimajo ne samo zaradi tega, ker

temno brez svetlega, slabo brez dobrega. Res je tudi, da materije ni brez bistva, telesa ne brez duše, ni obleke brez telesa, zgradbe brez ljudi, kovine brez zemlje, ni sodobnosti brez tradicije in ne napredka brez konflikta.

Zato naredimo nekaj zase, obiščimo to instalacijo in tudi tako pokažimo, da kultura v Talamu raste. Da tako kot avtorji te predstave v hladnem kovinskem svetu najdemo lepoto življenja, svobodno pojemo svojo pesem, prodremo skozi zid odtujenosti, začutimo toploto sonca na krilih metulja, toplino svojega srca, če prisluhnemo svojemu instinktu, svojim sanjam, če ljubimo, spoštujemo, upoštevamo sebe, druge,

Stanislava Vauda Benčević

imajo kostume iz kovine, ampak tudi zato, ker umetniki postopoma dojema-jo, da je lahko tudi kovina, v našem primeru aluminij, del umetniškega procesa. Saj aluminij prihaja iz zemlje v obliki boksita, torej ga jemljemo zemlji in jo na ta način siromašimo, če to priznamo ali ne. Po drugi strani pa uporaba aluminija v takšne ali drugačne namene pomeni velik civilizacijski napredek, ki odtehta posege v zemeljsko skorjo, odtehta porabo energije in minimalne emisije plinov. Seveda pa predstava in inštalacija ne govorita neposredno o tem. Tam boste videli velike kovinske skulpture, ki jih oživljajo gib, pesem, luč, beseda in zanimiva scenografska postavitve. Toda mi vemo, da ta kovina ni prišla iz trgovine, tako kot tudi mleko ne pride iz supermarketa. Nekdo je moral to narediti. Zato drži trditev avtorjev predstave, da ne more hladno brez toplega,

vsa živa bitja in naravo. Vsako pomembno umetniško delo – in ta instalacija spada v to kategorijo – pomeni prebijanje meja privajenega mišljenja in čutenja ter, kar je še bolj pomembno, tudi vzpostavljanja človečnosti.

Razstava bo odprta do 11. oktobra 2007 na Mestnem trgu 1 na Ptuj. Vstop je prost. x

Najboljše **fotografije** tega meseca

Kanjon reke Cetine. Foto: Miran Lipovac.

Stena. Foto: Lidija Kosi.

Toča v Talumu. Foto: Franjo Mihelač.

Modre jame, Grčija. Foto: Katja Biškup.

Alkimija – molekularna prehrana

ANTONIJA KRAJNC

dejstvo, da sem pred nekaj dnevi kupila nekaj podobnega.

Na naslednji polici sem opazila naravni rjavi sladkor v kockicah. Ta me je spomnil na otroštvo in na babico, ki je takšne sladkorčke dajala v kavo. Občasno sem bila deležna kakšnega, sicer sem si postregla sama, ko babice ni bilo v bližini. Torej, rjavi sladkor v kockah sem morala dati v voziček. Na poti do police s siri je bil nakupovalni voziček poln.

Doma sem ugotovila, da imamo že preveč sladkorja, nekaj steklenic različnih vrst olja, kosmičev za najmanj dvomesečno zajtrkovanje.

Pospravila sem nakupljena živila in se zleknila v platneni ležalnik na balkonu. Za zaprtimi vekami sem zavrtela čas deset let naprej in se napotila po nakupih. Do računalnika v dnevni sobi. Odprla sem program s ponudbo bližnjega nakupovalnega centra in začela nakupovati.

Na policah so izdelki lepo oblikovani in pakirani. V virtualnem svetu se napotim do police z mlekom in mlečnimi izdelki, pogledam kavni jogurt in presenet me rok trajanja: 6 mesecev! Pogledam navadni jogurt in trajnost je leto dni! Podobno je z mlekom. Barva embalaže se svetlika med modro in zeleno. Preberem navodilo: »Embalaža se pobarva modro pri svežem mleku, zeleno pri uporabnem, rdeče pri neuporabnem.« V zamrzovalni skrinji odkrijem pice, vse enake. Preberem navodilo za pripravo: »Čas priprave: 5 minut. Pri temperaturi 200 °C boste dobili pico Margerito, pri 250 °C bo zadišala pica s šunko in izbranimi siri, pri 300 °C se boste razvajali s pico presenečenja.«

Utrujena sem od nakupovanja živil. Vsakokrat, ko vstopim v velik nakupovalni center, so police z živili predstavljene, izbira se polasti časa in denarja. Včeraj sem v nakupovalnem centru iskala polico s siri, in ker je bila predstavljena, sem na poti do nove police zagledala kosmiče, obogatene z naravnimi vlakni. V oči mi je padla vitka ženska postava na škatli. Brez pomislekov sem položila čudodelne kosmiče v nakupovalni voziček in zanemarila

Napotim se do police s kavo in preberem navodilo na prvi steklenički: »Intenzivnost arome narašča s temperaturo vode in doseže maksimum pri 100 °C.«

Na polici z mesnimi izdelki ni velike gneče. Tanki zavitki mesa so oviti v prozorno folijo. Na enem od zavitkov preberem: »Izdelano iz mišičnih celic kontrolirano vzrejenih piščancev. Rok trajanja: 3 leta.«

Obrnem se k polici s čokoladami in preberem znana imena velikih globalnih izdelovalcev slastnih grizljajev. Na eni od čokolad pogledam navodilo: »Pred uporabo čokolado pretresite, aroma vas bo pritegnila v omamo sproščenosti in užitek; ne redi, hitro podari občutek sitosti, pomirja in vpliva na ustvarjanje ugodnega ustnega zadaha. Rok trajanja: 10 let.«

Pogledam navodilo na hlebčku črnega kruha: »Kruh je izdelan iz kontroliranih žit, zdravilno učinkuje na žleze z notranjim izločanjem in posredno na celotni hormonski sistem. Zdravilni delci se začnejo sproščati v ščitnici in se usmerjajo po hormonskem krogtoku. Najboljše učinke dosežemo, če ga zaužijemo v dopoldanskem času. Rok trajanja: 2 leti.«

Odprem oči. Nanotehnologija vstopa v področje prehrane in odpira pravo revolucijo pri proizvodnji in prodaji hrane. Kečap, na primer, vsebuje silicijev dioksid za zgostitev. Majhni nadelčki (1 nm = 1/1 000 000 000 mm) so v gotovih juhah v vrečkah in poskrbijo, da se prašek ne zlepi. Za spreminjanje okusov in lastnosti hrane se uporabljajo nanokapsule v velikosti od deset do sto nanometrov, sestavine so večinoma spoji molekul maščob.

Spreminjanje struktur materialov na ravni drobnih delčkov omogoča povečanje materialov, ki so v naravi nedružljivi ali se ne ujemajo: iz trdih lahko nastanejo mehki, iz nestrupenih strupeni in obratno ...

Razvoj in trženje nanotehnologije potekata brez vednosti in sodelovanja javnosti. Do leta 2015 naj bi ta tehnologija prevladala v približno 40-odstotnem deležu prehranske proizvodnje, velikim koncernom se obetajo izjemni dobički. V Evropi na tem področju prednjači Nemčija. Nanotehnologija je znana predvsem v kemični industriji, elektrotehniki, kozmetiki ... Pri kozmetiki so to predvsem izdelki na podlagi aerosolov.

Ni znano, kako bo nanotehnologija vplivala na zdravje ljudi, čeprav je jasno, da manjši ko so delci v izdelku, večja je nevarnost za zdravje. Vedno več sestavin živil bo sintetičnega ali neznanega porekla in rezultat robotizirane proizvodnje. Vse bo spremljala reklama, da trg ponuja izdelke po meri in željah potrošnikov. Trajnost živil se bo ekstremno podaljšala, okusi okrepi. Čokolada bo še bolj dišala po čokoladi, mleko bo užitno nekaj mesecev.

Se lahko upremo neznanemu in nevidnemu? Bomo lahko prezrli zapeljive okuse, preprost način priprave in vedno daljši rok trajanja različnih priljubljenih jedi?

Kaj pa zlorabe in vplivi na zdravje?

Veliki koncerni bodo že plačali strokovnjake in ti bodo prodajali resnico, ki bo vzpodbujala trženje izdelkov. ZA VSAKO CENO.

Napisano ni znanstvena fantastika, je fantastika brez meja.x

Velika čast, da smo bili prvaki Taluma

IVO ERCEGOVIĆ

FOTO: SRDAN MOHORIČ,
IVO ERCEGOVIĆ

Talum in Roman: Roman Krajnc je prišel v tovarno leta 1995 v DE Rondelice in od takrat neprekinjeno dela v tej enoti. Po poklicu je konstrukcijski ključavničar. Začel je kot operater 2, danes pa dela kot operater 1, kar je najvišja raven, ki jo delavec v tej DE lahko doseže.

Svojih začetkov se najbolj spominja po tem, da je bilo takrat veliko več fizičnega dela, razmere za delo so bile slabše itd. Danes je slika popolnoma drugačna: novo skladišče, kar tri žarilne peči, mehansko sortiranje in skladiščenje, robotizacija, računalniška obdelava itd. To vse pomeni tudi večjo proizvodnjo. Takrat so namreč letno naredili le okrog 2.000 do 3.000 ton, danes pa že 20.000 ton, kar je zgornja meja kapacitet naprav. Medtem je enota bogatejša tudi za sistem litja na ozkem traku s pripadajočimi pečmi.

Romanovo delo je na liniji za izsekovanje oziroma »štancanje«, kot je bolj popularen izraz med delavci. Na vprašanje, kako v glavnem poteka delovni dan, pove: »Dobiš delovni nalog, iz katerega je razvidno, kaj se na tvoji liniji dela. Najpomembnejše so količine in dimenzije rondelic. Ko je vse pripravljeno, se moraš prijaviti na program STP. Vodja izmene prekontrolira stanje, in če je v štanci pravo orodje, začnemo. Če gre za rondelice drugačnih dimenzij, moram skupaj s pomočnikom zamenjati orodje in vse pripraviti na ravnalnem stroju, nastaviti debelino, napeljati trak na valjčno mizo itd. Vsak operater na eni liniji ima pomočnika, ki v času dopustov ali bolniške odsotnosti dela na več linijah. V celoti sem odgovoren za svojo linijo. V fazi samega dela kontroliram izdelek po predpisu: odtisi, kakovost, dimenzije in vizualne poškodbe. V ta namen vzamem na eno paleto 13 vzorcev.«

Roman pove tudi, da pri tem delu ogromno pomeni praksa. Toda kljub trinajstletnim izkušnjam ga od časa do časa kaj preseneti in se mora posvetovati z nadrejenim. »Nikoli ne veš vsega. Če je napaka, ustavim linijo in rešujem problem. Možno je tudi napaka zaradi razpoka, ki jih zazna elektronska celica na traku in samodejno usmeri izdelke na odpad. Korekcijski ukrepi so tudi zaradi debeline in lahko se zgodi, da izločimo cel kolut. Izklopi niso pogosti. Vodimo evidenco napak in o tem sporočamo naprej. Če so reklamacije od zunanjih uporabnikov, nas šef o tem obvesti in povabi na razgovor. Točno se namreč ve, kdo in kdaj kaj naredi, kar spremlja prej omenjeni program STP. Poseben primer je štanca Bruderer, ki je popolnoma avtomatizirana in računalniško vodena.«

Na vprašanje o njegovem odnosu do ljudi in Taluma pove, da zelo rad dela in z veseljem hodi v službo. »Zavedam se, da moram biti pri svojem delu zanesljiv. Ni preprosto, odgovornost je velika. Možnosti za delo se nenehno izboljšujejo, tudi zadnje zvočne izolacijske kabine so precej zmanjšale ropot.«

Morda niste vedeli, da imamo tudi v Talumu »Šukerja, znanega nogometaša svetovnega slovesa,« vendar s to razliko, da je naš nogometaš obenem odličen operater pri proizvodnji rondelic, o čemer pravi Šuker nikoli niti slišal ni. Govorimo o Romanu Krajncu, zaposlenem v DE Rondelice, ki se aktivno ukvarja tudi z nogometom. V pogovoru in stiku z njim ne dobiš občutka, da je nogometaš. Nogometaši večinoma dajejo vtis, da so pomembni, malo baha-vi. Roman pa ni tak in človek bi mu prej pripisal kateri drug šport. Ker je skromen, sem moral iz njega mukoma potegniti besede za to predstavitev.

Nogometni začetki

Začel je kot večina drugih, čisto po otroško, s prijatelji. Takrat je bila žoga

prvo leto postali prvaki. Drava je potem začela igrati v drugi ligi, kar je Romanov največji uspeh, on pa je kmalu nato odšel k vojakom. To je malo ustavilo njegov vzpon in po vrnitvi od vojakov so ga posodili Rogoznici v medobčinsko ligo.

Hajdina

Po enem letu je prišel v nogometni klub Hajdina, kjer zadnjih enajst let tudi neprekinjeno igra. Hajdina v glavnem igra v medobčinski ligi, šest sezon pa so bili tudi člani tretje slovenske lige. »To je zelo dobra ekipa, ima kakovostno igrišče, okolje in ustrezne prostore,« razloži Roman. Skupaj sva obiskala to okolje, kjer sva naredila tudi nekaj posnetkov v njemu

zanj zakon in, kot kaže, je zakon ostala do danes. Otroška igra je dobila druge pomene, ko se je kot enajstletnik vključil med kadete Drave. Razloži, kakšen je pri nogometu vrstni red: pionir, kadet, mladinec in član. »Odločil sem se iz ljubezni do tega športa. Moral sem redno trenirati in igrati tekme, pa je šlo, ker sem to zelo resno vzel. Mnogi kolegi pa tega niso zdržali.«

Drava

Pri petnajstih, šestnajstih let je že začel igrati kot mladinec in se je vedno bolj družil s člani, hodil je na vse tekme, tako da je bila njegova uradna članska registracija pri Dravi samo še vprašanje časa. Drava je bila takrat očitno močna ekipa. V medobčinski ligi so bili prvaki Slovenije, tako so prišli v tretjo slovensko ligo in že kar

»Zavedam se, da moram biti pri svojem delu zanesljiv. Ni preprosto, odgovornost je velika.«

najljubšem dresu Hajdine. Zanimivo je, da ni imel shranjene nobene fotografije iz svoje dokaj bogate kariere, kar priča o njegovi izključni usmerjenosti na nogomet. Opravičil se je, da so se selili in podobno, vendar to govori tudi o njegovi skromnosti. Tako je potekala njegova uradna nogometna kariera.

Talum

Vendar pa to ni vse. Roman je aktiven tudi v Talumu, v svojih Rondelicah. »Dolgo smo bili prvi med DE, če se ne motim, tri- ali štirikrat zaporedoma, sicer pa smo bili na drugem ali tretjem mestu. Poleg mene je še nekaj igralcev, ki trenirajo v klubih, toda tudi mi se staramo, prihajajo mlajši, boljši in

in še kaj. Poleg tega je zelo pomemben trening zaradi kondicije, taktike, koordinacije z drugimi igralci itd.« Koliko trenirate? »Štiri- do petkrat na teden, v sezoni trikrat po uro in pol.«

Največji uspeh

»Najbolj sem se razveselil prvega mesta z Dravo v slovenski tretji ligi. Nič manj ni vreden uspeh s Hajdino, ko smo bili trikratni medobčinski prvaki.« Kaj pa uspehi v tovarni? »Bolj kot uspeh gre za druženje, za dobro voljo in poglobljanje medčloveških odnosov. Seveda je bila velika čast, ko smo bili prvaki Taluma.«

Vzor

Že vodja tvoje enote mi je omenil, da je med delavci tudi Šuker. Kaj je torej

Družina

»Nisva še poročena, čeprav imava že tri otroke in se z »ženo« odlično razumeva. Ve, da je nogomet zame zakon. A družina vendarle na svoj način trpi, otroci me pogrešajo, in večji ko bodo, bolj me bodo potrebovali. S starejšim sinom, ki tudi trenira pri Zlatoličju, pozimi smučava. Z družino pa kolesarimo, občasno se gremo tudi druge igre z žogo. Današnji otroci več časa porabijo pred računalnikom, zanimajo jih igrice in jih težko dobim ven. Mi pa smo cele dneve brcali in brcali ...«X

»Če bi bil najboljši, bi bil pri Barceloni. Trenutno sem res najboljši klubski strelca v Hajdini. V Talumu sem večkrat dobil nagrado za najboljšega strelca.«

ni čudno, da izgubljam. Tudi Talumova sindikalna ekipa je bila sestavljena večinoma iz igralcev Rondelic, danes pa sem ostal samo še jaz. Dve leti zaporedoma smo bili na tretjem mestu med zelo dobrimi ekipami iz vse Slovenije, kar je velik uspeh.«

Kakovost

»Sem napadalec. Kondicijo ohranjam s treningi.« Ko sem mu povedal, da pravijo, da je najboljši, se je zasmejal: »Najboljši? Če bi bil najboljši, bi bil pri Barceloni. Trenutno sem res najboljši klubski strelca v Hajdini. V Talumu sem večkrat dobil nagrado za najboljšega strelca. Sebe nikoli ne ocenjujem in se ne hvalim.« Na vprašanje, kaj je za nogometaša najbolj pomembno, pravi: »Vsekakor talent, samo volja je premalo.« Kaj po tvojem pomeni talent? »Talent je sposobnost ravnanja z žogo, tehnika, hitrost, moč

res? »Tako me kličejo. Šuker je bil včasih velika nogometna zvezda, tudi mednarodna. Imel je močno levo nogo, jaz sem enako močen v obeh nogah. Nekdo me je tako imenoval še v času Drave in še vedno me tako kličejo nogometaši in kolegi. Temu se le nasmejim, kaj hočem. Zame je bil Šuker zares vzor; žal je že končal kariero.«

Ali misliš tudi ti nehati? Kaj pa nagrade?

»Igral bom tako dolgo, dokler me ne ustavi zdravje ali poškodba. Časa pa ne morem določiti. Ko sem igral v tretji ligi, smo imeli poravnane prevozne stroške in opremo, sedaj, v medobčinski ligi, igramo le za svoje zdravje. Opremo seveda dobimo.« Kaj pa prosti čas? »Svoj prosti čas, kolikor ga sploh je, namenim nogometu. Tudi večji del dopusta gre za to. Zame

je plačilo ljubezen do nogometa, ohranjanje zdravja in dobre družbe. Nikoli mi ni bilo žal vsega, kar sem dal nogometu, in mi tudi nikoli ne bo. V tovarni so mi šli na roko, iskali so zamenjave, da sem dopust lahko izkoristil za tekme.«

Beseda = Sreča

ALEKSANDRA JELUŠIČ

FOTO: ALENKA KOTNIK

Aleksandra Jelušič

Ob svitu, ko sem ravno sredi svoje REM-faze, nekje med spanjem, sanjami in budnostjo, zaslišim znani zvok. Pa sama sebe tolažim, da sanjam. Sanjam, da nekaj zvoní. Pa ni budilka, ker budilka zvoní drugače ... In nato si dopovedujem, da se nima smisla ukvarjati s tem vsiljivim zvokom, ko pa tako še ni čas za vstajanje in sem sredi svoje najljubše kitice spanja. In ko slednjič prepričam svoj um, da spusti tisto svojo sanjsko tekočino, ki me omami nazaj v sanje, se zdrznem. Pride kot razodetje: »To je moj mobilni telefon.« V trenutku sem budna kot sredi belega dne. Kot da sploh ne bi spala. Skozi moje možgane se zapodi cel kup pesimističnih in paranoičnih misli: se je komu kaj zgodilo, me kliče kakšna kolegica, ki nujno potrebuje mojo pomoč? In še cel kup negativnih misli ... S tresočimi rokami pograbim telefon in se pripravim na svojo reakcijo, ko mi bodo zdaj zdaj sporočili novico, ki je ne želim slišati. »Halo, ali lahko dobim Perota?« Onemim. Pravi komunikacijski šok. Saj pravzaprav ne vem, kaj bi odgovorila na tako smešno prošnjo. Kje pa naj zdaj sredi noči dobim tvojega Perota? Nasmemim se svoji misli in odgovorim preprosto z besedami, ki jih v tistem trenutku glede na uro in okoliščine najdem v svojem skopem besednjaku: »To bo pa pomota.« In že zaslišim znani pisk, ki mi na zoprni način sporoča, da je oseba prekinila brez opravičila. Kar stojim in pritiskam telefon na svoje uho, kot da ne morem verjeti, da si ob petih jutraj ne zaslužim vsaj prijaznega opravičila. Ali mi lahko prosim poveš, kako naj sedaj, ko še ni čas za vstajanje in sem jaz bolj budna kot sredi popoldneva, prepričam svoje telo, da se spravi v spanje? Jaz pa ti bom povedala, kam si lahko naslikaš svojega Perota točno ob petih jutraj. In zdaj bom ravno prav zamorjena ves dan in za vse je kriva naša sodobna komunikacija ...

Ne preostane mi drugega, kot da razmišljam o tem, kako nam napredek otežuje življenje in nas komunikacijsko siromaši. Pomislim na cel kup najstnikov, ki se kot sardelice natlačijo v ptujske gostilne s preglasno glasbo, žulijo svojo pijačo in se preprosto samo gledajo, ker se pogovarjati tako ne da ... Ali pa napišejo SMS s peti-

mi besedami, ker to zavzame samo eno stran in je ceneje. In to je to. To je sodobna komunikacija. Ali pa imamo slabo vest, da nekoga že dolgo nismo poklicali ali se kako drugače spomnili nanj s svojo pozornostjo in mu potem pošljemo cel kup video smešnic ali butastih šal, s katerimi mu damo vedeti, da za nas še obstaja, in ga nevede obdarimo še s celim kupom računalniških virusov, da nas ja ne bi pozabil. To je torej sodobna družba, v kateri živimo. To je sodobna tehnologija, ki naj bi izboljšala kakovost našega življenja. Nehote se mi vsiljuje vprašanje, ali se bodo ljudje čez nekaj desetletij še sploh znali pogovarjati na tisti pristen, prvobiten način ali pa se bomo samo še brali prek različnih medijev in bo klasičen način komunikacije zamrl ...

Pa vendar ni stvar v povedanem, v napisanem. Ni bistvo samo v vsebini, ki nam jo nekdo želi sporočiti. Čar je tudi v barvi glasu, v načinu, kako nam nekdo nekaj pove, v telesni govorici, ki nam jo sporoča, in navsezadnje tudi v toplini, ki jo človek oddaja, v neki energiji, ki si jo izmenjujemo ... In če se površnemu opazovalcu zazdi, da vse to ni pomembno, bo družba slej ko prej morala priznati, da je na svetu kljub medijem in naštetim oblikam komunikacijskih kanalov vedno več osamljenih ljudi, ki nemo kričijo po pozornosti, toplini in iščejo izhod iz osamljenosti. Živimo skupaj, a drug mimo drugega, zavijamo se v neke svoje svetove in živimo svoja osamljena življenja. Ne pogovarjamo se, samo pometamo probleme nekam daleč pod preprogo, ker je to najlažje storiti. Reševanje problemov nujno zahteva čas, voljo, pristop, pogovor, rešitev, a najlažje se je preprosto zapreti v svoj svet in počakati, da nevihta mine. Najlažje je nemo obstati ... In to počnemo. Hodimo drug mimo drugega, vsak s svojimi bremenami na hrbtih in si v glavi pletemo čudne misli, zamere, domneve, predpostavke ... Pa tako otroško preprosto je vse skupaj! Samo povedati si moramo, z dotikom, nasmehom, besedo ... Iskreno. In ko boš danes zapuščal svoje delovno mesto, se ozri okoli sebe, ogovori sodelavca, nameni mu svoj najlepši nasmeh in mu polepšaj dan. Tako malo je potrebno za srečo ...X

Zdravo Talum

SLAVKO KRAJNC
FOTO: SRDAN MOHORIČ

Vlečenje vrvi

Tudi letos je bila prva septembrska sobota rezervirana za Zdravo Talum. Športne dejavnosti so bile že standardne: pohod, plavanje, tenis in kolesarjenje.

Ponujeni sta bili dve dolžini kolesarske poti. Prva, dolga približno 30 km, je potekala čez Starošince, Pragersko, Leskovec in Sestrže; nekateri so nato zavili desno in kolesarili po vrhah ter se spustili s Ptujске Gore, drugi pa so pot nadaljevali po dolini. Obe skupini sta se spet združili v Podložah, od koder sta pot nadaljevali v smeri proti Župečji vasi in nazaj proti kopališču. Druga proga je bila nekoliko daljša, približno 70 km, in je potekala čez Dražence, Turnišče, Tržec, Podlehnik in Žetale, kjer je bil kratek postanek. Kolesarjenje smo nato nadaljevali v smeri proti Rogatcu, po kratkem vzponu je sledil spust in po kakih 3 km smo zavili levo v hrib proti Logu. No, tukaj je bilo treba malo več napora, da smo prispeli na vrh in do mesta, od koder so svojo pot

začeli pohodniki. Ker je bilo vreme lepo, se nam je odprl lep razgled na Donačko goro. Sledil je kratek postanek ter nato previden spust skozi Rogatec v Stoperce in Majšperk, pa čez Ptujsko Goro v Župečjo vas. Skupaj s kolesarji na krajši poti smo prikolesarili nazaj na kopališče okrog 13. ure.

Letos je bila daljša proga za nekatere z manj kondicije malo bolj zahtevna, vendar pa je bila vožnja v skupini nekoliko bolj varna. To tudi pomeni, da se na bolj zahtevno progo podajo tisti, ki so letos že prevozili nekaj kilometrov – to pa še ne pomeni, da se drugi zanemarjajo. Vendar pa ni treba toliko čakati, da se skupina organizirano in varno pelje. V prometu je namreč treba poleg sebe paziti še na druge udeležence.

Ko smo na cilj prispeli prav vsi udeleženci, smo se skupaj povsneli in se okrepčali ob dobri hrani ter s tem nadomestili izgubljene kalorije.x

Ptuj, zibelka kolesarstva

SLAVKO KRAJNC
FOTO: ZDRAVKO ŠTUMPERGER

Dr. Roman Glaser podeljuje pokal najštevilčnejši ekipi na maratону

Kljub slabemu vremenu tisti prvi septembrski teden se je v soboto, 8. septembra, zjutraj le prikazalo lepo vreme. Tako je bilo deževja in slabega vremena naposled konec, kar je organizatorje 5. maratona Poli in nas udeležence zelo razveselilo. Zjutraj, ko smo se zbirali, se je na nebu že prikazovalo sonce in nam potem omogočilo prijetnejše kolesarjenje.

Po pripravih na tako velik dogodek, ki vsako leto poteka na letališču v Mokancjih, so si organizatorji, vsaj kar se vremena tiče, lahko oddahnili. Pravijo, da je Ptuj zibelka kolesarstva, in to se sedaj kaže tudi pri udeležencih maratona Poli. Zaradi slabega vremena prejšnje dni so organizatorji spremenili začetni del proge, tako da je letos potekala v smeri proti železniški postaji in naprej proti Dornavi ter dalje po Ptujskem polju. Progi sta bili dve, ena dolga 30 km, druga pa 60 km, kar je primerno za vse starostne skupine. Organizator je na koncu sporočil, da je bilo na kolesih kar 6.382

udeležencev vseh starosti. Organizatorji obljublajo vsako leto večjo udeležbo in tudi naša ekipa se vsako leto vztrajno povečuje.

Talum nam je torej tudi letos omogočil udeležbo na tej veliki kolesarski prireditvi. Zbrali smo se na prireditvenem prostoru. Vsem prijavljenim Talumovim delavcem, njihovim partnerjem in otrokom smo razdelili vrečke s kolesarskimi rokavicami, promocijskimi majicami in športnimi medaljami, priložene pa so bile vstopnice za kopanje v zunanjih bazenih. Na koncu je bila naša ekipa najštevilčnejša, saj nas je bilo kar 711, kar pomeni, da nas je bilo več kot desetina samo iz Taluma. Tako smo že drugič zapored prejeli pokal za najštevilčnejšo ekipo, na koncu pa smo se posladkali še s torto.

Mislím, da smo lahko ponosni, ker smo del take ekipe, ki se v tako velikem številu druži in udeležuje različnih športnih prireditev v bližnji in daljni okolici. Zahvala za to gre predvsem vodstvu Taluma.x

Kako zdrav je bil Talum ?!

FOTO: BRIGITA LUKMAN, ALEKSANDRA JELUŠIČ, MOJCA KRAMBERGER

Ugotavljanje časne zadržanosti od dela

VERA ŠPENDL

Kdo je upravičen do ugotavljanja časne zadržanosti od dela?

Pravico do časne zadržanosti od dela in s tem povezano pravico do nadomestila plače med časno zadržanostjo od dela iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja imajo zavarovanci, ki so v delovnem razmerju, osebe, ki samostojno opravljajo gospodarsko ali poklicno dejavnost, lastniki zasebnih podjetij, vrhunski športniki in vrhunski šahisti ter kmetje, če so za to pravico zavarovani, pod določenimi pogoji pa tudi brezposelne osebe.

Postopek ugotavljanja časne zadržanosti od dela

Začasno zadržanost od dela ugotavlja na prvi stopnji imenovani zdravnik Zavoda. Imenovani zdravnik odloča:

1. o časni nezmožnosti za delo iz bolezenskih razlogov za delo nad 30 dni in v vseh drugih primerih, ko je izplačevalec nadomestila plače obvezno zdravstveno zavarovanje, razen če gre za nego, spremstvo ali izolacijo zavarovane osebe, o kateri odloča njen osebni zdravnik;
2. o zahtevi zavarovanca ali delodajalca za presojo ocene izbranega osebnega zdravnika o časni nezmožnosti za delo do 30 dni.

V primerih iz prve točke imenovani zdravnik odloča na podlagi predloga osebnega zdravnika, v drugem primeru pa na podlagi pritožbe zavarovanca oziroma delodajalca.

Ugotavljanje časne zadržanosti od dela

Imenovani zdravnik Zavoda odloča na podlagi medicinske dokumentacije, ki jo pridobi od osebnega zdravnika, in na podlagi morebitnega pregleda zavarovane osebe. Pregled pri imenovanem zdravniku Zavoda mora biti opravljen, če to zahteva zavarovanec. O svoji odločitvi imenovani zdravnik

Zavoda izda odločbo, in to najpozneje v 8 dneh po prejemu zahteve oziroma predloga osebnega zdravnika. Zavarovana oseba mora ravnati v skladu z izrekom odločbe od dneva prejema dalje.

Pritožba zoper odločbo imenovanega zdravnika

Če se zavarovana oseba ali delodajalec ne strinja z odločbo imenovanega zdravnika Zavoda, lahko v roku 3 delovnih dni po prejemu odločbe vložijo pritožbo pri imenovanem zdravniku Zavoda, ki je odločbo izdal. Pritožbo obravnava zdravstvena komisija Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Ne glede na vloženo pritožbo se mora zavarovanec ravnati skladno z odločbo imenovanega zdravnika Zavoda.

Postopek na zdravstveni komisiji

Po prejemu pritožbe zoper odločbo imenovanega zdravnika Zavoda zdravstvena komisija Zavoda opravi obravnavo in o svoji odločitvi izda odločbo. Zdravstvena komisija Zavoda pred odločitvijo zavarovanca pregleda, če:

- zavarovanec to izrecno zahteva v pritožbi, ali
- če zdravstvena komisija oceni, da je pregled potreben.

V navedenih dveh primerih zdravstvena komisija Zavoda povabi zavarovanca na osebni pregled, v nasprotnem primeru pa sprejme odločitev na podlagi medicinske dokumentacije, ki jo pridobi od imenovanega zdravnika Zavoda ali osebnega zdravnika, ter dokumentacije, ki jo je zavarovanec priložil pritožbi. Zdravstvena komisija Zavoda odločbo izda najpozneje v 8 dneh po prejemu popolne pritožbe. Če se zavarovana oseba ali delodajalec z odločbo zdravstvene komisije Zavoda ne strinja, lahko vložijo tožbo pri Delovnem in socialnem sodišču v Ljubljani.

Pravna podlaga

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 72/06, ZZVZZ-UPB3), Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ur. l. RS, št. 30/03, 35/03, 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 in 64/07).

Vloga in priloge

Zavarovane osebe pravico do časne zadržanosti od dela uveljavljajo s Potrdilom o upravičenosti do zadržanosti od

dela (Obr. BOL). Osebni zdravnik predlog za podaljšanje časne zadržanosti od dela posreduje imenovanemu zdravniku na obrazcu Predlog imenovanemu zdravniku (Obr. IZ). Pisno pritožbo zoper odločbo imenovanega zdravnika je treba vložiti pri pristojnem imenovanem zdravniku Zavoda, če zdravstvena komisija oceni, da je pregled potreben.

Vir: <http://www.zzs.si/> X

Objava terminov počitniških zmogljivosti

ZDENKA COLNARIČ

Objavljamo termine za letovanje v razpoložljivih počitniških kapacitetah v Štuhčevem domu pri Treh kraljih na Pohorju za sezono 2007/2008:

6. 12. 2007 - 11. 12. 2007
11. 12. 2007 - 16. 12. 2007
16. 12. 2007 - 21. 12. 2007
21. 12. 2007 - 26. 12. 2007
26. 12. 2007 - 31. 12. 2007
31. 12. 2007 - 5. 1. 2008

5. 1. 2008 - 10. 1. 2008
10. 1. 2008 - 15. 1. 2008
15. 1. 2008 - 20. 1. 2008
20. 1. 2008 - 25. 1. 2008
25. 1. 2008 - 30. 1. 2008

4. 2. 2008 - 9. 2. 2008
9. 2. 2008 - 14. 2. 2008
14. 2. 2008 - 19. 2. 2008
19. 2. 2008 - 24. 2. 2008
24. 2. 2008 - 29. 2. 2008
29. 2. 2008 - 5. 3. 2008

5. 3. 2008 - 10. 3. 2008
10. 3. 2008 - 15. 3. 2008
15. 3. 2008 - 20. 3. 2008
20. 3. 2008 - 25. 3. 2008
25. 3. 2008 - 30. 3. 2008

Do letovanja v počitniških kapacitetah so upravičeni delavci Taluma in družb, v katerih je Talum edini družbenik: Alin, Revital, Storal, Vargas-Al in Vital. Upravičenci so tudi upokoenci vseh navedenih družb, če po izvedbi razpisa v počitniških kapacitetah še ostanejo prosta mesta. Drugi lahko letujejo samo, če za letovanje ni prijavljen noben delavec navedenih družb.

Skupaj z delavcem lahko letujejo člani njegove družine (*nepreskrbljeni otroci, posvojenci, zakonci, zunajzakonski partner, pastorki*). Vsi ti lahko letujejo le skupaj z delavcem in ne namesto njega. Če delavec to pravico zlorabi, naslednjih 10 let ne bo mogel letovati v kapacitetah podjetja. Skupaj z upokoencem lahko letuje tudi njegovi zakonci oz. zunajzakonski partner. Termini se objavijo v Novicah in Aluminiju.

Prijavnice naj delavci oddajo v vložišče pošte Taluma do 26. oktobra 2006.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta, tasta in dedija

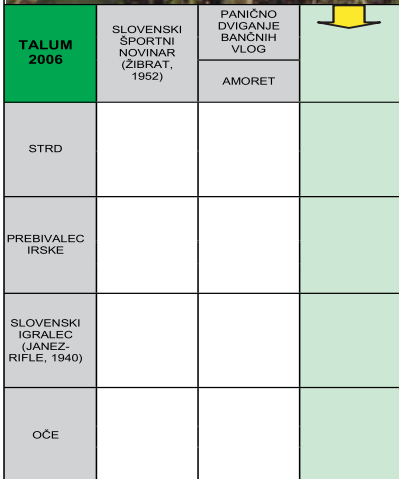
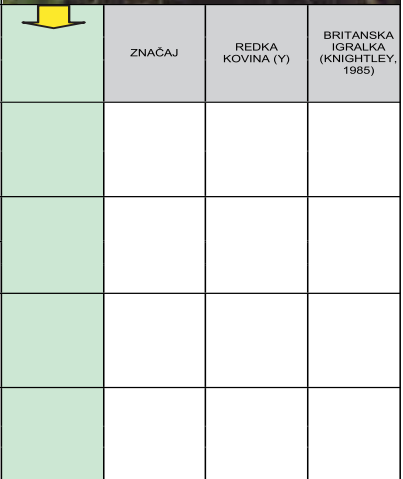
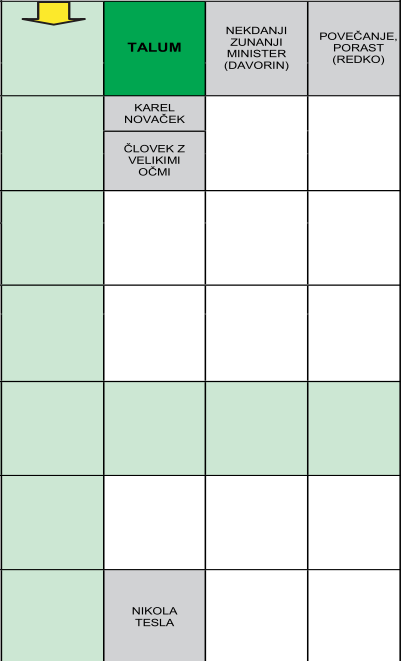
Valterja Skačaja
z Macunove 4, Ptuj,

se iskreno zahvaljujemo sindikatu SKEI in sodelavcem Taluma za darovano cvetje, za sveče in odigrano Tišino.

Vsem iskrena hvala!

Žalujoči: žena Nežka in hčerka Milena z družino

SLOVARČEK: ERTE – FRANCOSKI SLIKAR IN MODNI USTVARJALEC (1892-1990), PRAVO IME ROMAIN DE TIRTOFF, ECART – RAZLIKA MED DVEMA TEČAJEMA VREDNOSTNEGA PAPIRJA ZA RAZLIČNE DATUME, ALIF – ATOL NA ZAHODU MALDIVOV V INDIJSKEM OCEANU, ANERIO – ITALIJANSKI SKLADATELJ (FELICE, 1560-1614), VIAN – FRANCOSKI PISATELJ IN DRAMATIK (BORIS, 1920-1959), ANIA – KRAJ JUŽNO OD TAMPEREJA NA FINSKEM.

				SESTAVIL: JANKO ŠEGULA	NEKDANJE AZIJSKO NOMADSKO LJUDSTVO	ROBERT ŠAFARIČ	POBUDNIK, HUJSKAC	SLOVENSKA ATLETINJA (ALENKA, 1974)	RAZLIKA MED DVEMA TEČAJEMA VRDNO- STNEGA PAPIRJA	MESTO V KOLUMBIJI							
				MANJŠI HRIB													
				MARJAN ULJAN													
																	
TALUM 2006	SLOVENSKI SPORTNI NOVINAR (ŽIBRAT, 1952)	PANIČNO DVIĞANJE BANČNIH VLOG				INDIJANSKA TROFEJA						ZNAČAJ	REDKA KOVINA (Y)	BRITANSKA IGRALKA (KNIGHTLEY, 1985)			
STRD		AMORET		PROIZVOD TALUM-A													
				CELJE													
PREBIVALEC IRSKÉ						SLOVENSKI KOŠARKAR IN TRENER (DARKO)				FR.MODNI KREATOR							
						IZDELOV. VERIG			UBEŽNIK PRED TURKI								
SLOVENSKI IGRALEC (JANEŽ- RIFLE, 1940)									SLOVENSKI NOGO- METAŠ (NOVICA, 1972)	STRUP IZ KALO- TROPISA (STRUP ZA OSTI)							
OČE				ANGLEŠKI IGRALEC (PETER, 1946)						ČLAN SEVIRATA							
				PRIJAZEN ČLOVEK						IT. SKLADATELJ (FELICE)							
				Z AKCIJO IZZVANA NASPROTNA AKCIJA													
				REKA			ODPRTINA V STENI										
				MESTO NA TAJVANU			VEK, STOLETJE										
																	
TALUM	ATOL NA ZAHODU MALDIVOV V INDIJSKEM OCEANU	FR.PISATELJ (EMILE)						ERBIJ			ARABSKI ZREBEC						
BLOM- DAHLOVA OPERA		TIP RUSKEGA VOZILA LADA						FRANCOSKI PISATELJ (BORIS, 1920-1959)									
								KARL ISAKSON									
GLAVNO MESTO GORNJE AVSTRIJE						ODSTRA- NITEV Z VOŽNJO	JAPONSKO VELE- MESTO					KAREL NOVAČEK					
							NAČIN PREMIKANJA						ČLOVEK Z VELIKIMI OČMI				
SRBSKA TENIŠKA IGRALKA (ANA, 1987)										DESNI PRITOK SAVE PRI MEDVODAH							
										SLOVENSKI PISATELJ (FRANCE, 1890-1970)							
										ITALIJANSKA IGRALKA (PIERONI)							
SLOVENSKA ALPSKA SMUČARKA (KRISTA, 1941)								BANKIR, BANČNIK									
								POŠTA, TELEGRAF, TELEFON	SREDNJE- VEŠKA KRATKA PESEM								
																	
																	
																	
																	

**Za nevarne snovi uporabljamo vedno
samo originalno embalažo**